एतदिति प्रत्यगात्मानंत्वंपदार्थमभिनीयदर्शयति इदमिति पराग्भूतंजगत् जगच्छब्दार्थमाह जगदिति एतेनाव्यक्तस्यापिक्षरत्वमुक्तं ॥ ३६ ॥ अत्रयुक्तिमाह महानिति यतोमहान्सूक्ष्माबुद्धिःसापिनित्यंक्षर त्यतस्तत्कारणमव्यक्तमपिक्षरत्येवेत्यर्थः तथाचप्रयोगः महान्क्षरोपादानकः क्षरात्मत्वात्घटवदिति नचात्मधर्माणांदुःखादीनांक्षरत्वेपिक्षरोपादानकत्वंनास्तिआत्मनोनित्यत्वादितिवाच्यं दुःखादेरात्मधर्मत्वस्यै वासिद्धेः तदभ्युपगमेवावन्मौष्ण्यवन्निवृत्त्यसंभवेनयावद्दुःखनिवृत्तिलक्षणस्यमोक्षस्यासिद्धेरित्यास्तांतावत् ॥ ३७ ॥ पंचविंशतिमः तकारलोपआर्षः विष्णुःशुद्धचिन्मात्रंसनिर्गुणत्वान्निस्तत्त्वः कथंतर्हि पंचविंशतितत्त्वेषुतस्यगणनेत्यतआह तत्त्वेति तत्त्वाधिष्ठानत्वादेवास्यतत्त्वसंज्ञानतुकार्यत्वात्कारणत्वाद्वाऽस्यतत्त्वांतर्गतत्वमस्ति एतेनब्रह्मणोजगदुपादानत्वमपितदुपादानाज्ञानाश्रयत्वादेवेतिव्याख्यातं अन्य थातस्यापिपूर्वोक्तानुमानेनक्षरत्वापत्तिः यथोक्तंसंप्रदायविद्भिः अस्यद्वैतेंद्रजालस्ययदुपादानकारणं अज्ञानंतदुपाश्रित्यब्रह्मकारणमुच्यतइति ॥ ३८ ॥ निस्तत्त्वत्वादेवाधिष्ठातृत्वमपिनास्तीत्याह यदिति

एतदक्षरमित्युक्तंक्षरतीदंयथाजगत् ॥ जगन्मोहात्मकंप्राहुरव्यक्ताद्व्यक्तसंज्ञकं ॥ ३६ ॥ महांश्चैवाग्रजोनित्यमेतत्क्षरनिदर्शनं ॥ कथितंतेमहाराजयन्मांत्वंप रिपृच्छसि ॥ ३७ ॥ पंचविंशतिमोविष्णुर्निस्तत्त्वस्तत्त्वसंज्ञितः ॥ तत्त्वसंश्रयणादेतत्तत्त्वमाहुर्मनीषिणः ॥ ३८ ॥ यन्मर्त्यमसृजद्व्यक्तंतत्तन्मूर्त्यधितिष्ठति ॥ चतु र्विंशतिमोव्यक्तोत्थमूर्तःपंचविंशकः ॥ ३९ ॥ सएवहृदिसर्वासुमूर्तिष्वातिष्ठतेत्मवान् ॥ केवलश्चेतनोनित्यःसर्वमूर्तिरमूर्तिमान् ॥ ४० ॥ सर्गप्रलयधर्मिण्याससर्गप्रलयात्मकः ॥ गोचरेवर्ततेनित्यंनिर्गुणंगुणसंज्ञितं ॥ ४१ ॥ एवमेषमहानात्मासर्गप्रलयकोविदः ॥ विकुर्वाणःप्रकृतिमानभिमन्यत्यबुद्धिमान् ॥ ४२ ॥ तमःसत्वरजोयुक्तस्तासुतास्विहयोनिषु ॥ लीयतेप्रतिबुद्धत्वादबुद्धजनसेवनात् ॥ ४३ ॥ सहवासविनाशित्वान्नान्योहमितिमन्यते ॥ योहंसोहमितित्युक्त्वा गुणानेवानुवर्तते ॥ ४४ ॥

यत्यस्माद्धेतोः मर्त्यक्षरणधर्मिप्रधानंकर्तृव्यक्तंकार्यमसृजत् तत्तस्माद्धेतोस्तन्मूर्तिमूर्तिमत्जगत्प्रधानेनैवप्रवर्त्यतइत्यर्थः कोसावधिष्ठातायश्चतुर्विंशतितमःअव्यक्तः ननुकथमचेतनस्याधिष्ठातृत्वं संहतत्वादे वेतिगृहाण हियतःपुरुषोऽमूर्तोऽसंहतःअतोनासावधिष्ठातेत्यर्थः ॥ ३९ ननुसंहतमप्यव्यक्तंकाष्ठलोष्टसमत्वान्नाधिष्ठातृभवेदतआह सएवेति चतुर्विंशतितमएवआतिष्ठतेऽधितिष्ठति यतःआत्मवान्चिच्छा यावान् संधिरार्षः केवलोऽनुपाधिरपिचेतनः सर्गप्रलयधर्मिण्याप्रकृत्यामूर्तिमान्भवतिस्वतस्तुअमूर्तिमानेव ॥ ४० ॥ तयैवचनिर्गुणमगोचरमपिगोचरेवर्तते दर्पणेनेवमुखं यदाहुः नतावदयमेकांतेनाविष यः अस्मत्प्रत्ययविषयत्वादिति ॥ ४१ ॥ तत्पदार्थनिरूपणमुपसंहरति एवमिति त्वंपदार्थंनिरूपयति विकुर्वाणेइति प्रकृतिमान्अविद्यावान् अबुद्धिमान्मूढःअभिमन्यतेअहमितिआत्मानंमन्यते ॥ ४२ ॥ लीयतेयोनिभिःसहतादात्म्यंप्राप्नोति ॥ ४३ ॥ तत्रहेतुमाह सहेति सहवासेनविनष्टुंअदर्शनंगंतुंशीलमस्यतस्यभावस्तत्त्वंतस्मात् नान्योहंसंघातादितिमन्यते योहंसोहंअमुष्यपुत्रोहंअमुकजातीयोहमिति गुणान्ब्राह्मण्यादीनेव ॥ ४४ ॥

Digitized by Google